



מספרים סיפורים. זה התחלת וסוף הפרשה. למען תספר והגדת לבנך. לכן, לימוד פרשיות אלו בעיון רב הם חובה נעימה להחדרת האמונה מאב לבן. רק מי שהכין את עצמו בהבנה לעומק איך השי"ת התעלל במצרים ויכול לספר לבנו ביום ההוא לאמור את עניינה של יציאת מצרים. אבל זה לא נעצר שם. העניין של זכירת יציאת מצרים כדי שנבין לעומק שהקב"ה עשה עושה ויעשה את כל המעשים. העניין הוא כדי ללמד ש"שאיין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם" דברי הרמב"ן הם החומה האיתנה של הדת. זה חייב להיות המסקנא הברורה של כל ליל סדר. כל אחד ידע ויאמין באמונה שלימה שהכל נס. כמה שנשקיע יותר בעבודת השי"ת, בלימוד התורה, במידות טובות ובקיום המצוות עם מעשים טובים, נזכה להבין זאת ולחיות ממש כך. כי זה רצון הבורא. אזי נזכה ש"לא נירא כי השי"ת איתנו". כמה שנשקיע יותר ב"שיויתי ה' לנגדי תמיד" כך נזכה במהרה ל"כימי צאתך מארץ מצרים יראנו נפלאות".

ויאמר ה' אל משה לא ישמע אליכם פרעה בו', אמר שזהו סהאל יתכרך אמר אל משה שטעם הכזבת הלז שהיתה לפרעה כי הקשה ה' את רוחו היה כדי להרבות מופתיו, כדי שזה יכירו המלכים וישראל את גדלו וטובו, כאמרו וידעתם כי אני ה' והנה להשלים כונתו זאת משה ואהרן יחדיו התעסקו לעשות המופתים, לכן עתה כאשר גזר האל יתכרך להעניש את המלכים ולהליל את ישראל מאותו העונש, עם היות קצתם ראוים לו כלל מה, ולהפיל את אלהי מלכים, כדי שיחול העונש, וכל זה בזבח הפסח, כאמרו ועברתי והכיתי לעשה שפטים ופסחתי, למה שתהיה מלכותו זאת לישראל על ידי משה ואהרן יחדיו, כמו שהשתדלו יחדיו להשיב את המלכים בתשובה ולהורות את בני ישראל, כדי שיזכו שניהם יחד להוליא לפועל את פרי פעולת השתלכותם: רבינו הספורנו מקדים לנו שבכל דור ודור יש פרעה המחזק לבו והשי"ת שולח ידו להשליט סדר. יש לנו להתבונן בעומקם של דברים כדי שנדע ונבין את גדולת הבורא, נהללו ונשבחו. ממילא, כל פסח מחדש יש לעשות חזרת השיעור של נפלאות השנה בתוספת על נפלאות הפסח כדי להמחיש שאכן בכל דור ודור יש יציאת מצרים ממש.

ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים. כי שמר להם הדבר מן העת שגזר עליהם הגלות שיוליאם כלילה הזה צבא הקץ מיד, כי בעתה אחישנה. או טעמו, ליל שמורים הוא לה', שהוא שומר ומלפא ללילה שיוליאם מארץ מצרים, שהקב"ה מלפא לעת שיהיו ראוים להוליאם משם: והנה אם נאמר שטעם כי גר יהיה זרעך מעת שיהיה לך זרע, ונתחיל החשבון משנולד ילדך, תהיה עמידתם במלכים מאתים וארבעים שנה כפי הפירוש שהזכרנו. גם זה לדעתנו איננו דרך הפשט על נכון, שכל ימי אברהם לא יקרא הגלות בזרעו. הרמב"ן מלמדינו איך לחשבן מהי מטרת הגלות. יסוד היסודות לדעת הרמב"ן הוא, שאם נאמר לאברהם אבינו גר יהיה זרעך, הוי אומר זרעו ולא הוא. אם בן כל עוד ימי חיי אברהם לא יחשב בגלות. זאת אומרת שגלות, זו בעצם עניין של

תפישת הדברים. כאשר האדם מרגיש מרוחק ומנוכר מבוראו, הריהו בגלות. אברהם אבינו הי' מחובר ומקושר לבוראו, ממילא לא חלה עליו עניין הגלות. שנית, גר יהי' זרעך בארץ לא להם אינו מחייב שזה גלות בפועל, אלא מגורים בארץ אשר הם אינם שולטים בה. היינו לשבת בארץ נחלת אבות תחת שלטון זר ומנוכר לאבינו שבשמים, גם גלות ייחשב. והנכון שיאמר כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ארבע מאות שנה מן היום הזה. והענין לאמר לו, לא ינחלו בניך הארץ הזאת אשר אני נותן להם מיד, אבל יהיו גרים כמוך בארץ לא להם ארבע מאות שנה, ועוד לא יסוּבו הנה עד הדור הרביעי למלאת ארבע מאות ושלשים. ואם כן תהיה עמידתם במצרים כמו מאתים ועשרים שנה, או קרוב לזה. ואם יהיה חשבון של אותיות כד"ו שמה מסורת בישראל, יתכן שירמוז לזכרון עולם, שאחרי מות יעקב יעמדו הם שם מאתים ועשר שנים. ועם י"ז יהיו כ"ז: וכבר הזכרתי פירוש רבי אברהם שואמר כי גר יהיה זרעך בעבדות וענוי עד ארבע מאות שנה מן היום הזה. ואמר כי השלשים הנוספים היו מיום לאת אברהם מאלכו. והנה יהיה פירוש הכתוב ומושב בני ישראל אשר יסוּבו בארץ מצרים עד מלאת שלשים שנה וד' מאות שנה להיותם גרים הם ואבותיהם בארץ לא להם: ועוד אני אומר כי הפשט המחזור מן הכל הוא שנאמר כי הגזרה היתה ארבע מאות שנה מן היום ההוא, כאשר הזכרנו, והשלשים שנה האלו הם תוספת עליהם בעון הדור ההוא. כי אם נגזר על האדם בחטאו גלות וענוי שנה או שנתים והוא יוסיף על חטאתו פשע בהם, יוסיפו עליו שבע על חטאתיו וגלות ויסורין כהנה וכהנה, שאין ענשו הראשון הבטחה לו שלא יענש בעון שיעשה. הנה הרמב"ן מתייחס לנבואתו של יחזקאל הנביא, להגשימו ולהבינו בפועל. כאשר עם ישראל דבקו בעבודה זרה ושאר מראין בישין של גלות מצרים, נתחייבו כלי' רחמנא ליצלן. אבל למען שמו יתברך, האריך והחמיר תנאי גלותם. כדי, שאלו אשר יראו את האור במושבותם, ינערו מחשבתם ויבינו באיזה צרה צרורה הם נמצאים, אלו יפקדו ויגאלו. אבל, אלו שאכן דבקו לנצח בני שערי טומאה, אלו אשר חשבו שחיי העבודות הם החיים, כלו לגמרי בימי החושך. הם בעצם כלו מחלישות מחשבתם במעלת האדם מן הבהמה. תפישת עולמם שנועדו לעבודת פרך יצרם הרע בלה אותם בתבליה. והנה היה על אברהם אבינו גזרה שיהיה זרעו גר בארץ לא להם ארבע מאות שנה, ואלו יסוּבו הנה עד דור רביעי כי לא שלם עון האמרי, ולא היתה לו הבטחה רק באחרי כן יאלו ברכוש גדול, והוא מיד, או מופלג כמה, וגם הוא על תנאי כמו שאמר וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יאלו ברכוש גדול, שיעמיד דין את הגוי אם עשו כראוי לישראל לפי מעשיהם ולפי הנגזר עליהם. ועוד, שאין שום הבטחה שלא יגרום החטא לבטלה אלא במקום שבו: ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים מאד, ובטלו גם המילה, לכתיב וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי איש את שקולי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו ואומר לשפוך חמתי עליהם בתוך ארץ מצרים וגו', וכתיב והסירו את אלהים אשר עבדו אבותיכם בעצב הנהר ובמצרים ועבדו את ה', ועל כן ארך גלותם שלשים שנה. והיה ראוי שיתאריך יותר, אלא שלעקו והרצו תפלה. וזה טעם ויאנחו מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם, וישמע אלהים את נאקתם, ועתה הנה לעקת בני ישראל בזה אלי, וכתיב ונלעק אל ה' אלהי אבותינו וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחננו, כי לא היו ראויים להגאל מפני הקץ שבא, אלא שקבל לעקתם ונאקתם מפני הלעז הגדול שהיו בו, כאשר פירשתי בסדר ואלה שמות: לבאורה מדברי הרמב"ן, יש את המפתח של יציאה מהגלות שלנו. תפילה. לזעוק זעקה אמיתית ומרה כמה נשתעבדנו לגלותיות, לחומריות ולגשמיות. כמה התדרדרנו שיש זולל וסובא כשרים למהדרין. בידור כשר. דברים שהם מוקצים מחמת מיאוס, נהיו רחמנא ליצלן חלקים של החיים ועוד מלכתחילה. הנהירה אחרי עוד איזה

דבר נוחיות כדי להקל על החיים, לעשותם קלילים, הורסת כל חלקה טובה. לכן, אם נתאזר כח לזעוק אל השי"ת על מצבינו הרוחני המר. איך מברכים על תאוות ממש בגדר של מנאץ. במקום להתנזר מהם. וכימי צאתנו מארץ מצרים, כאשר זעקו, אזי נפרדו מהגלות, למרות הקושי. גם אלו שסירבו למול ולא הקריבו פסח עד שלא הריחו בקרבנו של משה רבינו מלו עצמם אז. גם את ערלת לבבם. גם אנחנו חייבים להתעורר משכרותינו. לדעת שהשמיכה החמימה, היא סחי ומאוס, כל שולחנם מלא קיא, כדברי הנביא. לזעוק, במרירות הלב שאמרנו לחושך, אור. שאמרנו על טמא, טהור. ולמה יהיה קשה על הראשונים לפרש כי נתארך גלותם על הקץ שלשים שנה, והנה נתארך עליהם ארבעים שנה בחטא המרגלים, כי כל הארבעים שנים ההם היה להם ענוי, כמו שאמר וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה צמדצר למען ענותך, וכתיב ויענך וירעיבך, והיה להם גלות שלימה בארץ לא להם רק לנחש שרף ועקרב, ולא נתקיים להם דור רביעי ישובו הנה, כי בארבעים שנה נתחלף הדור ההוא בודאי שכבר נולד, אבל החטאים גרמו הכל. ואפשר שהיה זה סבת בני אפרים שיאלאו שלשים שנה קודם לביאת משה רבינו, וכמו שהזכירו רבותינו, כי הם מנו ולא טעו, ועונותיו ילכדונו את הרשע. והקב"ה ימחול לנו על כל חטא ופגילאה: לכן, ביתר שאת ועוז צריכים לרצות למול את ערלת לבבינו השקועה במנעמי העוה"ז אשר בתעתועי עיניים נדמים בכשרים למהדריין. לעשות לנו לילות שימורים רבים ככל האפשר, ללמד את בני יהודה אמונה וקדושה. להוקיר את התורה ולומדיה. להמתיקה לאלו אשר אינם זוכים לטעום מנופת דבשה. וטעם הוא הלילה הזה לה' שמורים לכל בני ישראל לדורותם – שזה הלילה שהיה שמור לשם להוליאם ממכרים הוא לה', כלומר מקודש לשמו, שמורים לכל בני ישראל לדורותם, שישמרו אותו לעבוד בו לפניו באכילת הפסח וזכירת הנסים, ולתת הלל והודאה לשמו, כמו שאמר ושמרת את החקה הזאת, ואמר שמור את חדש האביב. ורבי אברהם אמר כי טעם ליל שמורים הוא לה', שהשם שמרם ולא נתן המשחית לבא אל בתיהם. ואינו נכון בעבור שאמר להוליאם מארץ מכרים: ברגע שנדע לשמור את ליל השימורים, כליל הודאה ושבח על ההוצאה מרפש הגלות, הרי לילה זה עצמו ישמור אותנו שוב מלשקוע במה שבעת נראה בכשר למהדריין ונזכה לגאות עולמים.

והיה לאות על ידכה ארז"ל יד כהה להורות שהנחת תפילין ביד שמאל וטעמו של דבר כי השכל והחומר הם כלכות זו לזו כשהם קם זה נופל וכאשר יענו את החומר כן ירבה הכח השכלי וטעם עינוי מכרים הוא כדי להביא את חומר ישראל ככור הצרזל ועי"ז יתקומם ויתגבר השכל ויעידו על זה זקנים עם נערים כי צעוד היות האדם נער ובער וכח חומרם בתקפו אז כח שכלו חלש וכאשר יבא בימים וכח חומרם הלך וחסור יתגבר שכלו ולפיכך האומר שהימים הראשונים היו טובים מאלה לא בעבור החכמה שאל על אלה שהרי בישישים חכמה ואורך ימים תבונה: הכלי יקר מדגיש שעניין הנחת תפילין הוא לחדד את העניין של המלכת השכל על הגוף. הנחת תפילין על שמאלך, כי זה יזכיר שבסוף בוחך תש, אז יסמכו רק על השי"ת הנותן ליעף כח. ממילא ישכילו לעשות זכרון בין העיניים, במוח, ש"אין עוד מלבדו" וישמרו מן החטא ומן הכעור כדי ששם השי"ת יראה עלינו ויראה אותנו ונשוב ונתראה לפניו.